

Vernieuwingscholen kiezen voor vrijheid

TEKST: PETRA ESSINK

Het oorspronkelijke, door Rudolf Steiner ontworpen vrijeschoolleerplan omvat twaalf leerjaren, van 7 tot en met 18 jaar. De grondgedachte is dat ieder opgroeiend kind in zijn ontwikkeling nog eens dunnetjes de hele wereldontwikkeling overdoet. Deze reis door de tijd vindt zijn neerslag in de op leeftijd aangepaste leer- en vertelstof.

foto: Hapé Smeele

Fotobijschrift

Tot halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw hadden Vrije Scholen de vrijheid dit leerplan in zijn geheel en op een vrije manier vorm en inhoud te geven. Daarna werden ze genoodzaakt, vanwege de gestandaardiseerde wetgeving, ('voor alle scholen dezelfde regels'), een deel van dat bijzondere leerplan op te geven. Door een groot aantal onderwijzers en onderwijzeressen werd en wordt dat nog steeds als pijnlijk ervaren. Enkelen van hen namen het heft in eigen handen en richtten hun eigen staatsvrije Vrije School op. Twee pioniers, Jeanette Kappé van Boerderijschool Zijldijk en Hendrik Brandsma van Anfortas, vertellen over hun ervaringen en motiveren hun *drive* om een eigen school te leiden.

Wat scheelt er aan koning?

Eind jaren negentig voelde Hendrik Brandsma (54), leerkracht aan de Staatsvrije Vrije School Anfortas te Achtmaal, zich steeds minder gelukkig met zijn baan als onderbouwleerkracht op de vrijeschool in Oosterhout. Dat had alles te maken met de hernieuwde regels en beperkende subsidievoorwaarden die in die tijd door de overheid aan het vrijeschoolonderwijs werden opgelegd. De insnoeiingen van zijn vrijheid als Vrije Schoolleraar gingen zo wringen dat hij zich veertien jaar geleden genoopt voelde zijn baan op te zeggen. Bij zijn vertrek vroeg een van de ouders of hij niet de leerkracht van hun zoon wilde blijven en een ongesubsidieerde Vrije School wilde oprichten. Die vraag sloot aan bij zijn idealen. In een telefonisch interview licht Hendrik dat als volgt toe: "Ik had mij enige jaren daarvoor al verdiept in Steiners *driegeleding van het sociale organisme*. De driegeledingsgedachte, die voortbouwt op de vrijheids-, gelijkheids- en broederschapsidealen van de Franse Revolutie, gaat uit van

een van de staat onafhankelijk cultureel leven en dus ook van onafhankelijk van de staat vormgegeven onderwijs. De naam *Vrije School* is afgeleid van deze maatschappij-inrichting-ideeën van Steiner. Om een vrije en pluriforme cultuur te waarborgen zou al het culturele en geestelijke leven en dus ook het onderwijs rechtstreeks gefinancierd moeten worden door bedrijven, particulieren en particuliere instellingen. Dat klinkt misschien utopisch of onmogelijk, maar voor Anfortas is deze manier van lesgeven al meer dan dertien jaar realiteit. Inhouds- en niveaueisen die door derden, dat wil zeggen mensen die niet direct in contact staan met het kind, aan het kind en de leerkracht worden gesteld, maken de dagelijkse opvoedingssituatie onvrij en verzwakken de ziel.”

Gevraagd naar de betekenis van de naam Anfortas legt Hendrik uit: “In het Parcifal-verhaal zoals het is opgeschreven door Wolfram von Eschenbach, draait het eigenlijk allemaal om één vraag. Een vraag die in eerste instantie nog niet door Parcifal, de reine dwaas, aan Anfortas, de zieke graalkoning, gesteld kan worden. Pas na vele omzwervingen stelt Parcifal die ene eenvoudige vraag: *wat scheelt er aan, koning?* Alleen deze vraag kan weer beweging brengen in het vastgelopen lijden van de graalkoning. Vertaald naar onze manier van lesgeven ben ik van mening dat het stellen van een persoonlijke vraag, veel meer dan toetsen en leerlingvolgsystemen, een hele ontwikkeling op gang kan brengen. Vandaar de naam Anfortas.”

“Natuurlijk hebben we op Anfortas niet de wijsheid in pacht”, benadrukt Hendrik. “Wel geeft de vrijheid die ik op deze school ervaar mij de ruimte om mij in mijn werk dag na dag, en in deemoed, te laten leiden door, alweer, twee vragen. De eerste vraag die ik altijd met mij meedraag is: welk leren dient vandaag de ontwikkeling van dit kind en de andere vraag is: wat is er in dit jonge mens aanwezig dat zich wil

Fotobijlschrift

ontplooiën, zodat hij als volwassene de maatschappij met zijn kwaliteiten kan verrijken?”

'Juf, de schapen eten van het avondeten!'

In het hoge Noorden, zo'n dertig kilometer boven Groningen, staat aan het eind van een onverharde weg, verstopt achter mooie heggen en muurtjes een bijzondere Vrije School. Ik bezoek de Boerderijschool op een druilerige donderdagochtend in januari. Het is tegen 10 uur wanneer ik aankom. Tientallen klompjes staan keurig geordend in paren in rekken bij de voordeur. De kinderen hebben net hun dagelijkse dierverzorgingstaken achter de rug. Er zijn paarden, kippen, schapen, een gans, parelhoenders, honden, katten, een varken en een geit om te verzorgen.

Ik tref de grootste kinderen in het lokaal met de houtkachel tijdens het periodeonderwijs. De groep jongere kinderen zit in het andere lokaal dat aan het woonhuis vastzit. Halverwege de les komt een verontrust kind van de jongere groep binnen met de mededeling: “Juf, de schapen eten van het avondeten, het hek is niet goed dichtgedaan!” “Wie heeft er schaaapverzorging vandaag?” vraagt juf Jeannette. Een kind steekt zijn vinger op en zegt: “Ik, maar ik heb het hek wel dichtgedaan hoor!” “Oké, toch niet helemaal goed denk ik”, zegt juf. “Wil jij zorgen dat het hek wordt gesloten?” vraagt ze aan het jongere kind. “Ja hoor!”, zegt het en spoedt zich richting schapenwei.

Twintig jaar geleden alweer opende Boerderijschool Zijldijk haar deuren en sindsdien hebben vele kinderen hun weg gevonden naar dit paradijselijke plekje. Jeanette Kappé (59) is de oprichtster en nog steeds de drijvende kracht achter het project. Jeannette vertelt: “Ruim twintig jaar geleden begon ik in mijn toenmalige baan als vrijeschoolkracht een toenemende invloed van de overheid te voelen, in de vorm van methoden, toetsen en gestandaardiseerde leerlingvolgsystemen. Ik besefte toen: zo is het Vrije Schoolonderwijs niet bedoeld. Toen een van de ouders mij vroeg of ik het onderwijs voor hun kind wilde verzorgen wist ik dat dit mijn

Staatsvrije Vrije School Anfortas

is gehuisvest in de landelijke omgeving van Achtmaal, een Brabants dorpje tegen de Belgische grens. In de zomermaanden huist de school net over de grens in het Belgische dorpje St Lenaarts, in een boerenwoning op het terrein van een kasteel. De afgelopen jaren heeft Anfortas voor meer dan vijftig kinderen het lagere schoolonderwijs verzorgd. Op dit moment zijn er vier leerlingen op de school; twee vijfdeklassers en twee zevendeklassers. Behalve de gebruikelijke vrijeschoolvakken wordt er onder andere aandacht besteed aan houtbewerking, het onderhouden van een moestuin en het bakken van het dagelijks brood. Voor meer informatie kijk op www.anfortas.nl

Er zijn paarden, kippen, schapen, een gans, parelhoenders, honden, katten, een varken en een geit om te verzorgen

volgende stap zou zijn. Zo werd de school geboren. Makkelijk ging het niet, maar door de jaren heen hebben we hier een prachtige school opgebouwd. Aanvankelijk was er wel enige weerstand vanuit de inspectie, maar de laatste jaren niet meer omdat geconstateerd is dat het onderwijs hier goed is.

“Wij merken dat steeds meer ouders zoeken naar vormen van kleinschalig en op hun kind toegesneden onderwijs. Onderwijs dat voortkomt uit het enthousiasme van de persoon die voor hun kinderen staat en niet uit een methode of dictaat van de overheid. Zo ontstaat er een levendige verbinding tussen de leerkracht en de leerlingen. Een eigen school draaiende houden is veel werk, maar deze wijze van lesgeven geeft mij enorm veel voldoening. Ik zou nooit meer anders willen of kunnen werken”, aldus Jeannette. Vele jaren draaide Jeannette de school voornamelijk alleen. Haar man zorgde voor hun privé-inkomen. Door de toenemende stroom kinderen was er een tweede leerkracht nodig. Op dit moment verzorgt Jeanette samen met haar man Ton Kotterer (62) het grootste deel van het onderwijs aan de 21 kinderen. Daarnaast zijn er vakleerkrachten voor de vakken gymnastiek, handvaardigheid, rekenen, Engels en het begeleiden van het koor. De school wordt grotendeels bekostigd

De Boerderijschool

is in principe toegankelijk voor alle kinderen in de basisschoolleeftijd, onafhankelijk van hun achtergronden en niveaus. De opzet van de Boerderijschool is kleinschalig waardoor aan de individuele ontwikkelingsvragen van de kinderen veel aandacht kan worden gegeven. Verdere informatie bel: 0596 581 348

door de ouderbijdragen en verder leveren PGB-gelden een wisselend inkomensbestanddeel. De meeste kinderen komen van ver, gemiddeld reizen ze dagelijks een uur naar school.

Jeannette: “In het begin kozen de meeste ouders voor deze school vanwege het ideële karakter ervan; de meerderheid had een verbinding met de antroposofie. In de loop van de jaren is dat veranderd. Steeds meer kinderen die, om uiteenlopende redenen, niet meer mee kunnen komen in het reguliere onderwijs kloppen bij ons aan.”